

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра мовної підготовки

МОВА І ПРАВО:
ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗУМІННЯ,
ТЛУМАЧЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА

Матеріали студентсько-курсантського круглого столу
(04 березня 2025 року)

Одеса
2025

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КАФЕДРА МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

МОВА І ПРАВО:
ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗУМІННЯ,
ТЛУМАЧЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА

Матеріали студентсько-курсантського круглого столу
(04 березня 2025 року)

Одеса – 2025

УДК: 811.161.2:372.461

ОРГКОМІТЕТ КРУГЛОГО СТОЛУ

Голова:

Корнієнко М.В., т.в.о. першого проректора Одеського державного університету внутрішніх справ, д.ю.н., професор

Члени оргкомітету:

Домброван Н.В., начальник відділу організації наукової роботи, к.ю.н., доцент

Подлісецька О.О., доцент кафедри мовної підготовки, к.філол.н., доцент

Ситько О.М., завідувач кафедри мовної підготовки, к.філол.н., доцент

Тягнирядно Є.В., доцент кафедри мовної підготовки, к.пед.н., доцент

Шаповаленко Н.М., доцент кафедри мовної підготовки, к.філол.н., доцент

Мова і право: лінгвістичний аспект розуміння, тлумачення та застосування права: матеріали міжвузівського круглого столу (04 березня 2025 року) / — Одеса: ОДУВС, 2025. — 166 с.

З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ МОВИ ПРАВА

Снопко Катерина

студентка 1-го курсу Інституту права та безпеки

Науковий керівник: **Шаповаленко Надія**

доцент, доцент кафедри мовної підготовки

Одеський державний університет внутрішніх справ

Мова права є невід'ємною складовою правової системи будь-якої держави. Вона забезпечує формування, інтерпретацію та застосування правових норм, визначає правові відносини між громадянами та державою. Як і будь-яка інша мова спеціального призначення, юридична мова розвивалася впродовж століть, змінювалася під впливом соціально-економічних та політичних факторів. Розгляд історії її становлення є важливим для викладачів-філологів, адже правова лексика, синтаксичні конструкції та стилістика правових текстів відображають не лише особливості розвитку права, а й мовні процеси в цілому.

Мова права в античний період

Перші відомі правові тексти належать до найдавніших цивілізацій. У шумерській та вавилонській культурах закони записувалися клинописом на глиняних табличках, що давало можливість закріпити норми права в незмінному вигляді. Одним із найвідоміших пам'яток того часу є Закони Хаммурапі (XVIII ст. до н. е.), що мали жорстко регламентований стиль, просту та однозначну мову, позбавлену багатозначності.

У Стародавній Греції правова мова розвивалася в рамках риторичної традиції. Судові промови Демосфена, Лісія та інших ораторів сприяли формуванню стилістичних особливостей юридичних текстів, що згодом стало основою для європейської правової лексики. Однак найбільшого розвитку юридична мова набула в Стародавньому Римі, де римське право стало основою сучасних правових систем. Латина, як мова юриспруденції, формувала терміносистему, що збереглася до наших днів: *lex* (закон), *contractus* (договір), *delictum* (правопорушення), *persona* (особа) тощо. Кодекс Юстиніана (VI ст.) впорядкував правові норми, а його термінологія заклала основу для юридичних текстів майбутніх епох.

Мова права в середньовіччі

У середньовічній Європі латина залишалася основною мовою юридичних документів, однак з розвитком національних держав почали з'являтися правові тексти народними мовами. В Англії після нормандського завоювання (XI ст.) юридична мова формувалася під впливом французької, що знайшло відображення в правовій термінології (court – суд, judge – суддя, jury – присяжні). Проте з XIII ст. зросло використання англійської мови в юридичних текстах, що заклало основу сучасної британської правової лексики.

У Київській Русі правова мова представлена пам'ятками писемності, зокрема «Руською Правдою» (XI–XII ст.), де використовувалася старослов'янська лексика з деякими запозиченнями з германських та тюркських мов. У текстах знаходимо терміни віра (штраф за вбивство), поток і разграблення (покарання вигнанням та конфіскацією майна), верв (сільська громада). Пізніше, під впливом польської та литовської правових систем, у документах Великого князівства Литовського (XIV–XVI ст.) розвивається староукраїнська юридична мова, зокрема в Литовських статутах, що стали зразками правової термінології ранньомодерного періоду.

Розвиток правової мови в Новий час

З появою національних держав юридична мова остаточно відходить від латини, а правові тексти набувають більш формалізованого характеру. В Європі XVIII–XIX століття формуються правові кодекси, такі як Кодекс Наполеона (1804), який встановив стандарти для юридичної термінології французької мови, що вплинули на правові системи багатьох країн. У Німеччині розробляються складні юридичні конструкції, що згодом увійшли в традицію нормативно-правових актів у країнах романо-германської системи.

В Україні правова мова цього періоду продовжує розвиватися під впливом як польської, так і російської правової традиції. Після входження українських земель до складу Російської імперії юридичні акти починають оформлюватися переважно російською мовою, що гальмувало розвиток національної юридичної термінології. Водночас у Західній Україні, яка перебувала під владою Австро-Угорщини, правова мова розвивалася в межах австрійського законодавства, що сприяло її більшій усталеності.

Сучасна мова права та її особливості

Сучасна юридична мова є результатом багатовікової еволюції, що поєднує традиційні правові терміни та нові лексичні запозичення. Вона має низку специфічних рис: формальність, однозначність, імперативність. Водночас глобалізація та вплив міжнародного права спричинили значну кількість англійських запозичень, зокрема в комерційному праві (*due diligence, compliance, benchmarking*).

В Україні після здобуття незалежності у 1991 році правова мова переживає період активного розвитку. Відбувається повернення до традиційної української юридичної термінології, що закладалася ще в добу УНР та в міжвоєнний період. Прийняття Конституції України 1996 року сприяло кодифікації сучасної правової мови, її стандартизації та унормуванню. Наукові дослідження з юридичної лінгвістики активно розвиваються, зокрема в працях українських філологів і правознавців. Серед найважливіших джерел можна відзначити праці О. Потебні, Л. Ю. Кочерги, О. М. Мельничука, що аналізують особливості правової термінології в історичному контексті.

Розвиток мови права є складним і тривалим процесом, що відображає еволюцію суспільства, права та мовної системи. Від давньоримських законів до сучасних міжнародних договорів юридична мова змінювалася, але завжди залишалася інструментом впорядкування суспільних відносин. Для філологів вивчення історії мови права є важливим не лише з точки зору юридичної лексикографії, а й як ключ до розуміння загальних мовних процесів, що відбуваються в суспільстві.

Література:

1. Потебня О. Думка і мова. Київ: Вид. АН УРСР, 2019.
2. Кочерга Л. Ю. Юридична термінологія: історія та сучасність. Київ: Наукова думка, 2020.
3. Мельничук О. М. Історія української юридичної мови. Львів: Видавництво ЛНУ, 2018.
4. Хрестоматія з історії держави і права України / За ред. В. Г. Гончаренка. К.: Юрінком Інтер, 2012.

Наукове видання

МОВА І ПРАВО:
ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗУМІННЯ,
ТЛУМАЧЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА

Матеріали студентсько-курсантського круглого столу
(04 березня 2025 року)

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей,
які суттєво перевищували пропоновані обсяги.

Підписано до друку 04.03.2025. Формат 60x84/16. Папір офсетний.

Гарнітура «TimesNewRoman». Друк цифровий.

Ум. друк .арк. 9.59. Обл.вид.арк 8.46.

Наклад 5 прим.

Видавництво ОДУВС

м. Одеса, вул. Успенська, 1

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.